



Побуна неједнакости потреса читав свет - од Москве до Хелсинкија, од Лондона до Вашингтона, од Берлина до Буенос Аиреса. На Интернету налазимо странице које позивају на паљење или вешање банкара. Светски финансијски центар у Лондону саветује фирмама да наговоре своје раднике да се више не шетају у оделима и с краватом да би избегли ризик. Они за које се чинило да неопозиво контролишу светске финансије, сада су пежоративно квалификовани као «ванземаљци», сматрају се особама са друге паленте. Упорни да наплате премије и добију привилегије, бивају погубљени у телевизијским дебатама, бар морално. А вероватно да је то само почетак.

Од различитих компонената тако се добија експлозивна политичко-друштвена смеша. Не само да се увећава неједнакост, како у националном тако и у глобалном оквиру, већ су пре свега рад и плата, у очима грађана, потпуно неусклађени. И још горе: у контексту пада светских финансија, у највишим сферама моћи, дошло је до перверзног склада између поражавајуће управе и милионских обештећења. Мала тајна, која само повећава горчину, састоји се у томе да је ово похлепно богаћење урађено сасвим легално, али у исто време, напад је на све принципе.

Народни гнев се диже због ове контрадикције између законитог и исправног, на основу које се финансијска елита невероватно обогатила. Али тај бес се још више повећава управо зато што је та диспропорција изиграла све мере радног доприноса и што важећи закони и даље покривају те страшне неједнакости. Овде се неједнакости такође јављају и у проценама. Једни кажу: потребни су нам већи порези за оне који више зарађују, кад већ тржиште није у стању да исправи сопствена претеривања. Према старој шеми, други сматрају да је то само политика зависти и захтевају права да буду изван закона.

Последица овога јесте да је болни социјалистички крик који тражи једнакост избио из самог центра друштва, и осећа се свуда. Али та свест о једнакости сада не чини ништа друго него потхрањује друштвене неједнакости на један политичко експлозиван начин. Социјалне неједнакости се претварају у конфликтни материјал који лако нарасте – не само зато што су богати све богатији а сиромашни све сиромашнији – већ, пре свега, због тога што се јављају норме и, на крају неиспуњене, наде у једнакост.

Петини светске популације која се налази у најгорој ситуацији (поседује мање него најбогатији човек на свету), недостаје све: храна, пијаћа вода, и кров над главом. Шта је

био узрок да се у последњих 150 година овај глобални ред светских неједнакости, упркос свему, покаже као легитиман и стабилан? Како је могуће да су развијене земље Европе могле да организују прескупе финансијске системе за интерни трансфер богатства на основу критеријума националних потреба и сиромаштва, док добар део светске популације живи под претњом смрти од глади?

Одговор јесте да је то (или је био) систем ефикасности који легитимише националне неједнакости. Ко се потруди, живеће добро, говорило је обећање. У исто време, национална држава је покушавала да глобалне неједнакости остану прикривене, и да све изгледа као да су законите и непроменљиве. Јер су до тада националне границе јасно одвајале политички релевантне неједнакости од оних других. Ко брине о условима живота у Бангладешу или другде? Легитимисање глобалних неједнакости се заснива на прећуткивању националне државе. Национална перспектива избегава да гледа беду у свету.

Богате демократије носе заставу људских права чак до последњег ћошка планете и не примећују да тим ојачавање националних граница (којим намеравају да зауставе миграционе токове) губи своју легитимну основу. Многи емигранти веома озбиљно схватају проповедану једнакост као право на слободу кретања, али наилазе на земље и државе које, управо због растуће унутрашње неједнакости, хоће да заврше с нормом једнакости на својим блиндираним границама.

Побуна против реално постојећих неједнакости храни се из три извора: несклада између рада и зараде, контрадикторности између законитог и исправног и светских очекивања за једнакост. Да ли је то (пре)револуционарна ситуација? Апсолутно. Али, недостаје јој револуционарни субјект, бар за сада. Јер протести потичу из најразличитијих места. Радикална левица оптужује директоре банака и капитализам. Радикална десница опет оптужује емигранте. Ове стране подржавају једна другу у томе да је владајући капиталистички систем изгубио легитимност. У одређеном смислу, саме националне државе су нехотице склизнуле ка улози револуционарног субјекта. Сада одједном оне уводе у праксу државни социјализам, али само за богате; помажу јаке банке са незамисливим сумама милиона, које нестају као да их прогута нека црна рупа. У исто време, повећава се притисак на сиромашне. Оваква стратегија исто је што и гасити ватру ватром.

Овај процес је могућ само зато што су протекле деценије, у многим просторима економије, зачеле неку врсту ничеовског супер-човека. Мале локалне фирме су се трансформисале у глобалне силе преко економског супер-човека, а ови су адекватно

променили важећа правила моћи. Финансије су уздигли до непроцењивих сфера, које нико, чак ни они сами, није могао да схвати. Њихово деловање је изгледало да се оправдава тиме што су до нечувених кота подигли своју корист, своју моћ и своје плате.

Идеологија је проповедала да свако може да успе. То је вредело како за купца с ниским примањима који је купио свој први посед, тако и за шпекуланта кога не интересују бројни ризици. Рај на земљи се састојао у томе да је први могао да купује са позајмљеним новцем, а други је могао да постане још богатији, такође са позајмљеним новцем. То је била, а и даље је, формула организоване неодговорности глобалне економије. Сада, при слободном паду финансијске кризе, обојица губе, али не баш на сасвим исти начин. Док богати имају мало мање, сиромашни једва успевају да преживе. Пошто се попео, лифт сада мора да се спусти. Али то не амортизује експлозивни капацитет побуне неједнакости која се сада кува.

Пре ће бити да је супротно. Захтеви за више једнакости, који свој израз налазе у актуелним протестима, захватају самосвест Запада у његовом неолибералном језгру. У прошлим деценијама фалсификовао се амерички сан и његова обећања о слободи и једнакости у приликама, са циничним обећањем за лично богаћење. У ствари, тај дух је претворио многа различита друштва у зависнике од дроге да се живи од позајмљеног новца. Дневна рутина људи заснивала се на добијању брзог и јефтиног новца, као и на неограниченом располагању фосилним горивима.

Сам живот је изгубио контролу у својој перманентној жудњи да се има све више и више. Сада се треба питати где су социјални покрети који указују на алтернативну стварност? Ради се о тако конкретним стварима као што су нове форме регенеративне енергије, али такође и у подстицању грађанског духа који превазилази националне границе. И о квалитетима као што су креативност и самокритика, како би кључне теме као што су сиромаштво, климатске промене или цивилизовање тржишта, имале централно место.

*Аутор је социолог, професор на Универзитету у Минхену и на Лондонској економској школи*

(El Pais, превод Бранислав Ђорђевић)